

ГОТІВКОВІ КОШТИ НАСЕЛЕННЯ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ ЯК ФІНАНСОВИЙ РЕСУРС ЕКОНОМІКИ

У статті представлено кількісну оцінку обсягу іноземної валюти на руках населення. Показано її вплив на рівень доларизації української економіки. Розглянуто можливі шляхи та механізми залучення готівкових коштів населення в іноземній валюті як фінансового ресурсу економічного розвитку країни.

Інноваційна модель розвитку, що є на сьогодні стратегічним вибором української економіки, вимагає для її успішної реалізації детального перегляду наявних ресурсів та залучення додаткових грошових коштів з метою надання нового імпульсу економічному зростанню. Аналіз механізму попиту й пропозиції ресурсів на фінансових ринках України вказує про парадоксальну ситуацію, коли, з одного боку, попит на фінансові ресурси залишається незадоволеним, тобто економіка залишається недофінансованою, а з іншого - значна частина ресурсів не використовується для фінан-

сування економічного розвитку [1]. Пошук шляхів та механізмів залучення коштів, які на даному етапі розвитку не працюють на офіційну економіку, лежить у площині формування додаткового внутрішнього фінансового ресурсу для економічного зростання, а отже, є надзвичайно актуальною проблемою сьогодення. І незалежно від того, чи ці грошові кошти обертаються в тіньовому секторі економіки, чи залишили національну економіку, чи осіли у вигляді «багатства» на руках населення - вони є внутрішнім потенціалом, активізація якого може дати додаткові інвестиційні ресурси.

Однією з ключових у даному аспекті є проблема залучення в обіг іноземної валюти, що сьогодні перебуває на руках населення. Це розуміють як науковці, так і практики, політики та державні службовці. Питання про високий рівень доларизації української економіки та необхідність залучення валюти, що обертається поза банківським оборотом, не раз порушували А. Гальчинський, М. Савлук, В. Стельмах, А. Мороз, С. Тігіпко, В. Ющенко.

Значний вплив іноземної готівкової маси на стан грошового ринку України робить одним із першочергових завдання кількісної оцінки обсягу іноземної валюти в обігу. Для досягнення цієї мети можна скористатись офіційною інформацією купівлі-продажу валюти в банках та обмінних пунктах. Аналіз балансу доходів та витрат населення України щодо доходів від продажу іноземної валюти та витрат на її придбання свідчить, що процес накопичення валюти домашніми господарствами був дуже активним до 1999 р. включно (табл. 1).

Таблиця 1. Обсяг готівкової іноземної валюти в обігу

Рік	Доходи від продажу іноземної валюти, млн грн	Витрати на придбання іноземної валюти, млн грн	Сальдо купівлі іноземної валюти, міль дол. США	Кількість іноземної валюти в обігу, млн дол. США	«Гарячі гроші», млн грн	Втрачені інвестиції, млн грн
1993	0	16	352	352	16	16
1994	0	156	476	829	156	156
1995	805	1997	809	1638	2802	1997-2802
1996	2693	4928	1231	2869	7621	4928-7621
1997	6184	7758	853	3722	13942	7758-13942
1998	7160	9614	990	4712	16774	9614-16774
1999	3635	4864	291	5003	8499	4864-8499
2000	4157	3971	-34	4969	8128	3971-8128
2001	4340	3532	-151	4818	7872	3532-7872
2002	4959	4133	-155	4663	9092	4133-9092
2003*	н. д.	н. д.	-377	4286	2008**	2008**

* Дані за 6 місяців.

** За відсутності даних про доходи населення від продажу валюти та витрати на її придбання оцінку зроблено на основі інформації про заощадження населення в іноземній валюті.

З 2000 р. сальдо купівлі-продажу стало від'ємним, але це не означає, що процес доларизації зупинився. Причинами такої динаміки є, по-перше, скорочення обсягів торгівлі через обмінні пункти і перехід, як свідчать експерти, частини валютообмінних операцій у «тінь» у результаті прийняття Закону «Про внесення змін до Закону України "Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування"», що передбачав запровадження збору на операції з валютою в розмірі 1 % [2, 3]. По-друге, перевищення обсягів продажу валюти над її купівлею населенням є наслідком збільшення пропозиції готівкової валюти на тіньовому сегменті валютного ринку і зро-

стання кількості учасників офіційних валютообмінних операцій із продажу валюти. Не тільки з'явилась можливість заробити валюту за кордоном, а й збільшилась кількість підприємств, які працюють із паралельною «неофіційною» бухгалтерією, де розрахунки в основному проводяться в конверті та у валюті. Тобто більш реалістичним поясненням перевищення доходів від продажу іноземної валюти над витратами на її придбання в балансі доходів-витрат домогосподарств є зростання в портфелі грошових активів населення внаслідок збільшення реальних доходів (особливо його заможної частини) частки заощаджень в іноземній валюті. Отже рівень готівкової доларизації за 2000-2002 рр. не змінився, а продовжує зростати, і цей процес все більше нагадує айсберг, більша підводна частина якого збільшується і, на жаль, залишається поза увагою офіційної статистики.

Враховання інформації (яка офіційно реєструється) щодо обсягів операцій з валютою, здійснених населенням на валютному ринку Украї-

ни впродовж 1993-, 2002 рр., дає можливість зробити не тільки мінімальну оцінку обсягу готівкової іноземної валюти в обігу (табл. 1), а й ряд важливих висновків щодо потенціалу внутрішніх грошових ресурсів економіки.

Так, аналіз даних табл. 1 щодо доходів

та витрат населення з купівлі-продажу іноземної валюти свідчить, що впродовж тривалого періоду значні обсяги грошових коштів відволікалися з економіки на операції з іноземною валютою, тобто йшло формування маси «гарячих» грошей, які за несприятливих умов могли створити потенційну загрозу для стабільності валютного ринку. Зрозуміло, що частина доходів, які отримувало населення від продажу валюти, йшла на споживання, але за наявності альтернативних інструментів та прозорих механізмів лівова частина разом із коштами, що витрачалися на придбання валюти, могла б бути залучена в реальну економіку, тобто це своєрідний втрачений інвестиційний потенціал. Якщо порівняти обсяги грошей, які обслуговували валютні операції населення впродовж року, із річними обсягами інвестицій в основний капі-

тал, то в окремі роки вони перевищували фактичні вкладення: в 1997 р. - 112,4 %, в 1998 р. - 120,2 %. У 2002 р. обсяг невикористаних можливостей внутрішніх ресурсів населення щодо фактичних інвестицій становив 11,1-24,5 %.

Слід зазначити, що для оцінки «гарячих грошей» та втрачених інвестицій (див. табл. 1) не бралась до уваги *накопичена* за попередні роки кількість іноземної валюти в обігу, що значно підвищує масштаби невикористаного потенціалу. Більше того, включення в аналіз відкладених запасів населення в іноземній валюті вказує на існування ризику розгортання валютної кризи, якщо населення у разі шоків подій на світовому чи українському ринку почне збувати валюту, адже її кількість (у гривневому еквіваленті) в окремі роки перевищувала грошову масу в обігу.

Враховуючи кумулятивне сальдо купівлі-продажу іноземної валюти за десять років, можна зробити висновок, що в Україні на початок 2003 р., **окрім національної валюти в обігу, перебувало ще 4663 млн дол. США.** Варто наголосити, що це тільки мінімальна оцінка обсягу іноземної валюти на руках у населення. Вона базується на припущенні, що йде чітке співвідношення попиту і пропозиції у часовому вимірі (тобто в поточному періоді продають в обмінних пунктах валюту ті, хто купив її там у попередньому періоді). Якщо потоки купівлі-продажу не збігаються за обсягами й учасниками операцій (що є більш реалістичним), то оцінка обсягу іноземної валюти в грошовому обороті **зростає до 11 636 млн дол. США.**

Точка зору, що з 2000 р. кількість іноземної готівки зменшується (вклад від'ємного сальдо купівлі-продажу населенням валюти впродовж останніх трьох років), є явно сумнівною як щодо зменшення обсягів операцій на ринку, так і кількості учасників, які брали участь у валютообмінних операціях. Здоровий глузд і аналіз тіньової діяльності в українській економіці підказують, що кількість іноземної готівки з кожним роком збільшується, оскільки розширюються канали припливу валюти (зростання зовнішньоекономічної діяльності підприємств, міграція робочої сили, заробітна плата в конвертах, човникова торгівля і т. ін.), тобто зросла пропозиція готівкових доларів - з'явилися інші (окрім купівлі в «обміннику» чи банку) можливості отримати іноземну валюту.

Припущення, що населення скоротило свої запаси іноземної валюти, оскільки спостерігає-

ться збільшення іноземних депозитів у комерційних банках та зросли обсяги купівлі предметів тривалого користування і розкоші, також є досить слабким. Домашні господарства швидше за все лише диверсифікують свій портфель запасів (збільшивши частку євро), а купівля автомобілів, пральних машин, телевізорів, холодильників, музичних центрів, квартир просто стала більш доступною, оскільки населення має більше можливостей взяти товари на виплату чи оформити кредит.

Крім того, варто зазначити, що населення (враховуючи нашу ментальність і схильність до споживання та заощаджень) не стане витратити відкладені «на чорний день» долари за умови зростання доходів (як свідчить офіційна статистика), тобто **фактично кількість іноземної валюти на руках у населення принаймні не зменшувалась** упродовж останніх трьох років. Отже, цифра 4 млрд дол. США є явно заниженою.

Незважаючи на те, що отримана оцінка обсягу готівкової маси іноземної валюти є мінімальною, скористаємося нею (оскільки вона розрахована на офіційній статистичній інформації) для визначення рівня доларизації української економіки. В табл. 2 наведено розрахунки доларизації з 1992 по 2002 рік. Так, згідно з методикою МВФ, що визначає доларизацію на основі відношення обсягу депозитів у іноземній валюті до «широких» грошей, вітчизняна економіка була високодоларизованою тільки у 1994 р. (більше 30 %). Ураховання готівкових доларів на руках у населення різко погіршує ситуацію. Співвідношення доларової маси домашніх господарств (у гривневому еквіваленті) до грошового агрегату МЗ в Україні є досить значним. Особливо високою «готівкова» доларизація була в період 1998—2000 рр., її найвище значення (118,3 %) припадає на 1999 р., що знову ж таки підкреслює негативний вплив фінансової кризи.

Беручи до уваги депозити в банках та готівку в іноземній валюті населення, визначимо рівень доларизації як співвідношення їх суми до **всієї грошової маси, що фактично є в обігу на грошовому ринку України** (МЗ та готівки в іноземній валюті). Цей показник свідчить, що українська економіка впродовж тривалого періоду є високодоларизованою - від 58,6 % (1994 р.) до 57,0 % (2002 р.). І хоча в 2003 р. доларизація зменшилась до 49 %, рівень впливу іноземної валюти на офіційну економіку є досить значним і, на жаль, в основному негативним.

Витіснення долара зі сфери заощаджень може

Таблиця 2. Доларизація економіки України в 1992–2003 рр.

на кінець періоду, %

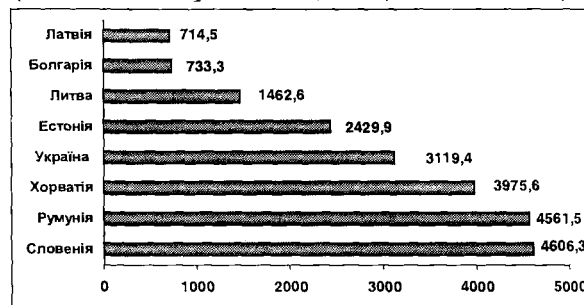
Показник	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
Частка депозитів в іноземній валюті у загальній сумі зобов'язань банків	10,0	28,0	42,2	36,8	30,4	26,0	39,0	43,8	38,4	32,3	32,0	32,3
Частка депозитів в іноземній валюті у МЗ	8,0	20,5	31,7	22,8	16,7	13,2	20,6	24,1	22,3	18,1	18,6	20,0
Частка кредитів в іноземній валюті у загальному обсязі кредитів в економіку	11,1	5,2	23,0	25,7	24,8	28,8	42,3	51,5	46,0	44,2	41,8	40,1
Готівкова іноземна валюта населення порівняно з МЗ	0,1	9,2	26,9	42,4	57,7	56,1	102,7	118,3	83,7	55,8	38,3	28,9
Доларизація	8,1	29,8	58,6	65,2	74,4	69,3	123,3	142,4	106,0	73,9	57,0	49,0

* Дані за 6 місяців; розраховано за даними НБУ.

дати кілька позитивних ефектів, оскільки мало-ймовірним є те, що національні гроші, які замість доларів, будуть лежати без дії. Найбільш імовірно, вони потраплять на рахунки банків, будуть вкладені у цінні папери, тобто «працюватимуть на економіку» через комерційні банки, банки розвитку, інвестиційні фонди. Крім того, НБУ, отримавши кошти в іноземній валюті (які знову ж таки можуть бути спрямовані на виконання тактичних завдань), покращує не тільки структуру грошової маси в обігу, а й підвищує ефективність свого інструментарію, оскільки більша частина платіжних засобів, що реально обслуговують економіку, стає йому підконтрольною. Загалом, у позитивному ефекті заміни доларових заощаджень населення заощадженнями в національній валюті важлива не тільки можливість їх використання для інвестицій та розвитку економіки, а й заміна кредитування українцями американської економіки кредитуванням економіки національної [1].

Які ж інструменти має уже сьогодні влада або яким шляхом варто йти, щоб залучити цей фінансовий ресурс у розвиток економіки? Перш за все, світовий досвід вказує на широкі можливості в цьому напрямку фондового ринку. Відзначимо, що, не зважаючи на значні зусилля з капіталізації економіки, розміри фінансових ринків країн з перехідною економікою є незначними порівняно з іншими розвинутими країнами. Україна має ще менші досягнення. Так, хоча й за даними *Standard & Poor's* на кінець 2002 р.

Україна серед нових незалежних держав, які віднесено до розділу *Frontier*, посідала 4 місце за рівнем капіталізації¹ після Словенії, Румунії та Хорватії, однак в абсолютному вимірі 3,1 млрд дол. США вона є майже на порядок нижчою від Польщі (рис. 1). Лідерами зростання національних фондових ринків у цій групі стали Румунія (індекс *BET* виріс на 119,78 %) та Словенія (ін-

Дані *Standard & Poor's*.

Джерело: Річний звіт ПФТС за 2002 р.– С. 4.

Рис. 1. Капіталізація ринків країн, які входять до *Frontier Market*, 2002 р., млн дол. США.

декс *SBI* підвищився на 55,24 %). В Україні фондовий індекс ПФТС за 2002 рік зріс на 34,55 %, і вона зайняла 4 місце за рівнем зростання індексу (третя позиція у Естонії) [4].

Капіталізація фондового ринку України у 2003 р. (розрахована за середньою ціною між найкращими цінами попиту та пропозиції), хоча й зросла з 23,2 млрд грн (2002 р.) до 25,37 млрд грн (перевищивши показник 2001 р. 8,1 млрд грн у три рази), але є все ще дуже незначною порівняно зі світовими параметрами та потребами росту вітчизняної економіки. Зростання індексу² акцій

¹ При розрахунку капіталізації не враховуються цінні папери, які перебувають у власності держави.² Зростання індексу ПФТС забезпечили всі цінні папери, що входили до індексного кошику ПФТС: ВАТ «Укртелском», ВАТ «Укрнафта», ВАТ «Запоріжсталь», ВАТ «Київенерго», ВАТ «Західенерго», ВАТ «Центренерго», ВАТ «Концерн «Стірол», ВАТ «Дніпробленерго», ВАТ «Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ВАТ «Дніпроенерго», ВАТ «Добасенерго».

ПФТС впродовж 2003 р. на 57,91 % – з 54,1 до 85,43 (в 2002 р. на 33,41 % – див. табл. 3) свідчить про деяке пожвавлення фондового ринку України, чому сприяло, на думку фахівців ПФТС: продовження росту економіки, поява на ринку муніципальних цінних паперів та подальше зростання кількості та обсягів випуску корпоративних облігацій, позитивні очікування внаслідок ухвалення парламентом ряду законів, що сприятимуть розвитку ринку [5]. Однак кількість угод, укладених із цінними паперами в 2003 р. – 17 389 є навіть дещо меншою, ніж у 2002 р. – 18 662. Серед причин, які названо під час підведення підсумків за 2003 р., є не тільки зниження на ринку кількості цінних паперів, які перебувають у вільному обігу, а й зменшення пропозиції¹ інвестиційно привабливих підприємств для продажу на організованому фондовому ринку Фондом державного майна України; зняття Фондом з торгів запропонованих до продажу об'єктів; від'ємна та нульова дохідність купонів процентних облігацій внутрішньої державної позики [5]. Більше того, значна частка угод з цінними паперами не спрямована на задоволення потреб економіки у мобілізації та перерозподілі капіталу, має непрозорий характер і виконується поза організованим ринком: так, частка неорганізованого ринку впродовж семи останніх років більше 85 %, наприклад – 92,8 % у 2000 р., 86,5 % у 2001 р., 94 % у 2002 році. Лідером організованого фондового ринку України залишається ПФТС, обсяг торгів якої складав 96 % у 2002 р. та 91,2 % у 2003 р. від загального обсягу торгів організованого ринку України (табл. 3).

Таблиця 3. Фондовий ринок України

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
<i>Обсяг торгів на фондовому ринку</i>						
Всього	7500	10456	16789	39223	68481	108608
неорганізований ринок	6738	9933	14893	36403	59239	102071
організований ринок	762	523	1896	2820	9241	6537
<i>ПФТС:</i>						
загальний обсяг торгів	355,90	338,54	988,44	1463,03	6285,08	6272,97
середньоденний обсяг торгів	1,42	1,34	4,03	5,95	25,55	25,40
зміна індексу за рік, %	-20,26	-73,07	71,96	41,66	-21,50	33,41
Капіталізація	н. д.	26313,0	7168,0	9479,0	8062,0	23118,0

Джерело: Річний звіт ПФТС за 2002 р., Річний звіт ДКЦПФР за 2002 р.

Основною проблемою вітчизняного фондового ринку фахівці називають практичну відсутність на ньому надійних та ліквідних фінансових інструментів. Досі на внутрішньому ринку немає державних єврооблігацій; єврооблігації підпри-

ємств не вважаються українськими цінними паперами; векселі вилучено з обігу фондових бірж та торговельних систем [6]. Поява нових фінансових інструментів: заставних, іпотечних сертифікатів та іпотечних облігацій – очікується з набуттям чинності у 2004 р. Законів України «Про іпотеку», «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» та «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю».

За останні тридцять років у світі було створено багато нових фінансових інструментів, які дали можливість вивести на ринок не тільки велику кількість підприємств, а й нових активів. В Україні, на жаль, недостатній рівень пропозиції надійних цінних паперів обмежує активність не тільки фондового ринку, а й діяльність небанківських фінансових установ, капіталізація яких на сьогоднішній день порівняно зі світовими стандартами є мізерною (табл. 4).

В ринковій економіці небанківські фінансові установи (НБФУ) відіграють дуже важливу роль, оскільки, пропонуючи більш широкий, ніж банки, діапазон фінансових інструментів, вони створюють додаткові стимули до залучення заощаджень громадян (особливо малозаможних, із якими мало працюють комерційні банки), що веде до розширення можливостей підприємств у виборі джерел фінансування [7]. В Україні сектор НБФУ дуже малий, рівень його розвитку є незадовільним, хоча й попит на їхні послуги весь час зростає. Головними проблемами, що стримують розвиток НБФУ, є недовіра населення до різних фінансових інститутів, низький рівень

їхніх професійних кадрів, недостатній захист учасників усіх категорій НБФУ, відсутність належної законодавчої бази і довгострокової програми уряду, яка б визначала «правила гри» на цьому сегменті ринку.

Непрозорість НБФУ та практична відсутність інформації про їх діяльність є «ведмежою послугою» не тільки з точки зору покращення іміджу, а й проведення моніторингу і регулювання сектору; створює бар'єр для залучення широкого кола учасників, обмежує потенціал цього сегменту

¹ У 2003 р. для продажу організаторами торгівлі було запропоновано 369 пакетів акцій, в 2002 р. – 490 пакетів акцій.

Таблиця 4. Активи інституційних інвесторів

Країна	% від ВВП				
	Інвестиційні фонди	Пенсійні фонди	Страхові компанії	Взаємні фонди	Всього
Чехія	6	2	9	2	19
Естонія	3	0	3	2	8
Угорщина	4	4	3	8	19
Казахстан	2	3	1	0	6
Латвія	2	0	1	3	6
Литва	4	0	0	2	6
Польща	6	2	5	2	15
Румунія	8	0	0	0	8
Росія	1	1	1	1	4
Словакія	4	0	4	2	10
Словенія	2	0	4	3	9
Україна	0	0	1	0	1
Німеччина	22,7	13,0	31,9	4,6	72,2
Мексика	н. д.	2,7	1,7	3,6	8,0
Португалія	21,2	11,2	9,6	н. д.	45,6
Півд. Корея	19,5	1,8	15,9	н. д.	37,2
Туреччина	0,5	0,8	0,6	1,9	3,8
Великобританія	29,3	101,0	88,9	30,4	249,6
США	55,2	89,9	43,1	73,6	261,8

Джерело: дані Світового Банку та ОЕСР з посиланням на [7].

фінансового ринку. Так, аналіз динаміки активів основних посередників НБФУ на ринку України свідчить, що жодна з категорій (окрім страхових компаній, активи яких удвічі зросли у 2002 р.) не зробила значного ривка за роки економічного піднесення (табл. 5). Варто зазначити, що наведена інформація є тільки оцінкою, вона є неповною, оскільки показники діяльності різних категорій НБФУ публікуються дуже рідко, крім того, систематичної офіційної статистичної інформації щодо недержавних пенсійних фондів, кредитних спілок, лізингових компаній, ломбардів не існує.

Таблиця 5. Активи фінансових посередників НБФУ на ринку України у 2000–2002 рр.

	2000	2001	2002
Небанківські фінансові установи:	3018,93	2705,31	4529,50
Недержавні пенсійні фонди	22,77	н. д.	н. д.
Страхові компанії	2145,09	2269,30	4105,20
Кредитні спілки	36,80	н. д.	н. д.
Інвестиційні фонди	159,46	138,05	131,76
Взаємні фонди	234,64	214,35	197,24
Довірчі товариства	93,16	83,61	95,30
Лізингові компанії	327,00	н. д.	н. д.

Джерело: НБУ, ПФТС, ДКЦПФР, оцінки експертів Світового Банку.

За результатами інвентаризації фінустанов у 2003 р. в Україні існувало 353 страхові компанії, 34 недержавні пенсійні фонди, 857 кредитних установ, 241 ломбард, 75 лізингових компаній та

316 трастів [8]. Однак зростання кількості установ різних категорій НБФУ впродовж 2000–2003 рр. не було підкріплене адекватним зростанням їхніх якісних характеристик. А головне, вони не повною мірою виконують свою роль як активні посередники на фінансовому ринку, оскільки їх вклад у розвиток інвестиційних процесів в Україні є дуже незначним.

З розвитком фондового ринку і банківського сектору (що запроваджує

стандарти ефективності), забезпечення необхідного правового поля обсяг інвестицій, який згодом може бути залучений через НБФУ, становитиме не 1 % від ВВП, як сьогодні, а може зрости до 20 %, як у європейських країнах із перехідною економікою, чи навіть до 40 %, як на деяких ринках, що розвиваються. Вагомою часткою залучених коштів може бути якраз й іноземна валюта населення, яка сьогодні є для них невикористаним джерелом ресурсу.

В цілому, підсумовуючи сказане, варто наголосити, що *кошти населення в іноземній валюті, які перебувають на руках у вигляді готівки і є результатом як конвертації частки гривневих доходів у валюту, так і доходів від тінькової діяльності чи експорту робочої сили, є досить таки значною за обсягом величиною, яку з точки зору формування внутрішніх інвестиційних ресурсів не слід недооцінювати. Ця частина накопиченого багатства та відкладених заощаджень (а не тільки вільні кошти домашніх господарств у національній валюті, які є ресурсом для кредитування через комерційні банки) може через створення механізму легального спрямування, зокрема на розвиток малого, сімейного бізнесу, послужити джерелом формування необхідного цим підприємствам капіталу. Залучення ж цих коштів через фондовий ринок чи систему небанківських фінансових установ на інвестиційні потреби реального сектору економіки дасть додатковий імпульс економічному зростанню, що зрештою сприятиме підвищенню матеріального добробуту населення.*

1. *Петраков Н., Маневич В., Перламутров В.* Как придать денежной политике инвестиционную направленность // Российский экономический журнал.- 1996.- № 2.- С. 40-52.
2. *Скрипник А., Варваренко Г.* Доларизация экономики та динаміка валютних активів домашніх господарств // Вісник НБУ- 2003.- № 2,- С 8-15.
3. Доходы пенсионного фонда могут быть сокращены // Украинская инвестиционная газета- 2000- № 18-19- С. 19.
4. Фондовый рынок України в 2002 році. Річний звіт ПФТС- 2002.- С 4.
Матеріали прес-конференції «ПФТС - фондовый рынок України - підсумки 2003» // www.pfts.gov.ua.
Румянцев С. Развитие рынка капитала України // Цінні папери.- 2003,- № 39 (277).
Роу А., Власенко Ю., Жиляев І. та ін. Україна: Фінансовий сектор. Нові стратегічні завдання,- Світовий Банк, 2001.
Румянцев С. Державне регулювання ринку капіталу // Цінні папери України.- 2003.- № 40 (298).

S. Shumska

THE HOUSEHOLDS CASH FUNDS IN FOREIGN CURRENCY AS A FINANCIAL RESOURCE IN ECONOMY

The article provides a quantitative assessment of the volume of the households' foreign currency cash funds and shows their influence on the level of dollarization of Ukraine's economy. The author presents possible ways and mechanisms to promote the functioning of the households' foreign currency cash funds as a financial resource for economic development.